

**НАУКОВІ
ЗАПИСКИ**
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
«ОСТРОЗЬКА АКАДЕМІЯ»

**СЕРІЯ
«ФІЛОЛОГІЧНА»**

ВИПУСК 60

<i>Т. В. Угрин</i> LE FONCTIONNEMENT ET LA TYPOLOGIE DES REPRÉSENTATIONS INTERCULTURELLES	71
<i>Д. О. Чистяк</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ХУДОЖНЬОЇ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ В ДІАХРОНІЧНІЙ ПЕРСПЕКТИВІ	73
<i>Н. А. Чумак</i> ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ГІБРИДНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ	75
<i>Л. Б. Шутак</i> ОСОБЛИВОСТІ МЕТАФОРИ: КОГНІТИВНО-ДИСКУРСИВНИЙ АСПЕКТ	77
<i>М. О. Шутова</i> ЕТНОКУЛЬТУРНІ ФРАЗЕОСТЕРЕОТИПНІ ПРОФІЛИ ПОРТРЕТНОЇ ПРИВАТНОСТІ АНГЛІЙЦІВ	79

ЛЕКСИЧНА, ФРАЗЕОЛОГІЧНА ТА ФРЕЙМОВА СЕМАНТИКА

<i>D. F. Mounes</i> GLISSEMENTS DE SIGNIFIANCES ET REPRESENTATIONS INCONSCIENTES DANS LE ROMAN DE DE NINA BOURAOUI «MES MAUVAISES PENSEES»	84
<i>Ya. M. Tagiltseva</i> COLOUR TERMS IN CROP PRODUCTION DISCOURSE OF MODERN ENGLISH	87
<i>І. М. Аніщенко</i> ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ІНОЗЕМНА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ»	89
<i>І. М. Бабій</i> МАНІФЕСТАЦІЯ ОБРАЗНО-СИМВОЛІЧНИХ УЖИВАНЬ НАЗВ КОЛЬОРІВ У ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВІЙ МОВІ	91
<i>Ю. Й. Бабчук</i> СЕМАНТИЧНІ ТА ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВИГУКІВ В КВАЗІСПОНТАНОМУ МОВЛЕННІ	94
<i>О. О. Бердіна</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ДІЄСЛІВ З ГРАДАЦІЙНОЮ СЕМАНТИКОЮ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ	96
<i>І. А. Бехта, Ю. С. Головащенко</i> СЕМАНТИЧНИЙ ПРОСТІР ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ	100
<i>І. М. Білоус</i> ФРЕЙМОВА МОДЕЛЬ АНГЛІЙСЬКОМОВНОГО ДИСКУРСУ ФІТНЕС-ЗАНЯТЬ	103
<i>В. В. Гамалія</i> МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНО-ФОНЕТИЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ВАРІАТИВНОСТІ ФОНЕТИЧНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ОЗВУЧЕНОГО РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ	105
<i>І. О. Гащенко</i> ЗАГАДКА ЯК СПОСІБ МОВНОГО КОДУВАННЯ СВІТУ	108
<i>Н. О. Герцовська, М. Р. Фаркош</i> РОЛЬ СЛЕНІ У У МОВЛЕННІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ)	111
<i>О. С. Грицюк</i> ОМОНІМІЧНІ ВІДНОШЕННЯ ЯК ВИД ПАРАДИГМАТИЧНИХ ВІДНОШЕНЬ У СФЕРІ АФІКСАЛЬНИХ ПОХІДНИХ ІМЕННИКІВ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ	113
<i>Т. М. Демкова</i> РОЛЬ ТА МІСЦЕ ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ В ЛІТЕРАТУРНІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНСЬКОЇ ЗАКОРДОННОЇ ПУБЛІЦИСТИКИ	116
<i>Н. А. Деркевич</i> МОДИФІКАЦІЯ ТВІРНИХ ОСНОВ УНАСЛІДОК ПРИЄДНАННЯ ДО НИХ НЕВІДОКРЕМЛЮВАНОВОГО ДІЄСЛІВНОГО ПРЕФІКСА	119
<i>О. О. Добринчук</i> НІМЕЦЬКІ ТА УКРАЇНСЬКІ ФРАЗЕОЛОГІЗМИ З КОМПОНЕНТОМ TEUFEL – ЧОРТ (ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА ПЕРЕКЛАДУ)	121
<i>Г. О. Довбня</i> СТРУКТУРА ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ ЗІ ЗНАЧЕННЯМ ЛОКАТИВНОСТІ	124
<i>В. В. Дребет</i> СИНЕРГЕТИКА СЕМАНТИЧНОГО ДЕКОДУВАННЯ ІМЕННИКІВ У ПРОСТИХ ТА СКЛАДНИХ РЕЧЕННЯХ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРЕСИ	128
<i>Ж. А. Дягілева</i> ВЕРБАЛІЗАЦІЯ ЕТНІЧНИХ СТЕРЕОТИПІВ У НІМЕЦЬКИХ ГУМОРИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ: СЕМАНТИЧНИЙ АСПЕКТ	132
<i>О. В. Дядченко</i> ІНШОМОВНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ НЕФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ДО МІЖКУЛЬТУРНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	134
<i>Н. М. Єрмакова</i> ФУНКЦІОНУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ З ДЕРИВАТАМИ ЕВРИСЕМИ THING	137
<i>В. М. Жуковський, К. В. Сімак</i> РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ БАКАЛАВРІВ МОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ	141
<i>О. І. Заграновська</i> ЛІНГВІСТИЧНИЙ АНАЛІЗ МОВЛЕННЄВИХ АКТИВ ПОХВАЛИ ТА КОМПЛІМЕНТУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОГО ТА АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ)	144

It should be noted that one or another colour term not always has its original interpretation. Thus, the meaning «black» is typical for such modern English lexical units as brown (brown mustard), poison (poison tobacco), red (red mustard). The colour term *blood* is sometimes used to emphasize the effect of red colour (bloodtwig dogwood). *Yellow* and *golden* also form similar semantic field (golden oat grass, yellow clover). The colour term *green* can be exchanged by the word «fresh» (fresh yield). *Brown* has synonym *rough* (rough spot). Semantic saturation of *purple* can be expressed by «neon» (neon aubergine). The colour term *grey* in crop production vocabulary has its equivalent «hoary» (hoary puccoon, hoary mustard).

One more aspect of the problem investigated by us is functioning of colour terms and crop nominations in the structure of English idioms, in particular idioms-comparisons: as black as sloe, as yellow as corn, as green as a gooseberry, as red as a beetroot etc. As a rule these phrasemes are used in everyday communication and have situational nature. They reflect peculiarities of reality perception and human's feelings. Being a component of mentioned idioms colour term is presented in its central meaning and sometimes it assumes the semantic version which is typical for the colour (fear, sadness, growth, changes, hope, youth etc.). Besides, colour and crop nominations are observed in metaphorically reconsidered idioms, such as *blue of the plum* that means beauty, the dew of youth.

So we draw the conclusion that colour terms are characterised by active functioning in crop production discourse of modern English. Among colour terms that are used most frequently in the given area are the following: black, green, brown, white, blue, etc. The formation of crop nominations with colour in their structure is based on word-building pattern «adjective as a colour term + noun», less often «adjective as a colour term + past participle». All colour terms of crop production vocabulary represent the single system that contains colour terms as certain lexical units, compound words and word combinations. In crop production discourse colour terms have their central meaning (colour nomination), specify the discriminant mark of a crop and are notable for ambiguity, polysemy, synonymy and idiomatic expression as well, being characterized by linguistic expression.

References:

1. Воробьєва І. Н. Семантика устойчивых сочетаний с колоронимом white/белый в современном английском языке [Электронный ресурс] / И. Н. Воробьєва. – Режим доступа : univser.kharkov.ua.
2. Ковальська І. В. Колористика як перекладознавча проблема (на матеріалі українських і англійських художніх текстів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» // І. В. Ковальська. – К., 2001. – 20 с.

І. М. Аніщенко,

Донецька гуманітарно-педагогічна академія, м. Хмельницький

УДК 81'276,2(73)

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАКЛАДУ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ІНОЗЕМНА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ»

Статтю присвячено висвітленню проблеми організації самостійної роботи студентів вищого педагогічного закладу при вивченні курсу «Іноземна мова професійного спрямування». Автор пропонує вирішувати подану проблему комплексно, на трьох рівнях організації самостійної діяльності студентів: репродуктивному, реконструктивному, творчому.

Ключові слова: самостійна робота, іншомовна підготовка, самоосвіта.

ORGANIZATION OF THE STUDENTS' SELF-STUDY ACTIVITIES IN A HIGHER PEDAGOGICAL INSTITUTION IN THE PROCESS OF STUDYING THE COURSE «PROFESSIONALLY ORIENTED FOREIGN LANGUAGE»

The article focuses on analyzing the problem of self-study activities organization in a Higher Pedagogical Institution while studying the course «Professionally Oriented Foreign Language». Theoretical and methodological aspects of individual students' work are analyzed and the attempts of its optimization within the course «Professionally Oriented Foreign Language» are carried out in the article. Student's self-study activity is considered by the author as a purposeful process which organized and fulfilled with the specific educational tasks. Criteria, rules, factors and principles of students' self-study activity organization are described. The author advances the idea of improving the problem by means of complex self-study activity, organized at three levels: reproductive, reconstructive and creative. Thus the scheme of self-study organization within the course «Professionally Oriented Foreign Language» is developed by the author. Various types of individual student's work on foreign language studying are offered in the article: preparation to class work, topic work, fiction reading work, research work. The author also develops a wide range of forms of self-study activities according to its levels (reproductive, reconstructive, creative) in the process of studying the course «Professionally Oriented Foreign Language» in a Higher Pedagogical Institution.

Key words: self-study activities, individual students' work, foreign language training, self-education.

ОРГАНИЗАЦИЯ САМОСТОЯТЕЛЬНОЙ РАБОТЫ СТУДЕНТОВ ВЫСШЕГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО УЧРЕЖДЕНИЯ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ДИСЦИПЛИНЫ «ИНОСТРАННЫЙ ЯЗЫК ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО НАПРАВЛЕНИЯ»

Статья посвящена рассмотрению проблемы организации самостоятельной работы студентов высшего педагогического заведения при изучении курса «Иностранный язык профессионального направления». Автор предлагает решать данную проблему комплексно, на трёх уровнях организации самостоятельной деятельности студентов: репродуктивном, реконструктивном, творческом.

Ключевые слова: самостоятельная работа, иноязычная подготовка, самообразование.

Сучасні реалії життя, особливо стрімкий розвиток науки і техніки, швидке накопичення й безперервне оновлення інформації, висувають нові вимоги до підготовки творчої особистості майбутнього педагога, який повинен поєднувати комплексну фахову підготовку з вмінням мислити самостійно, нестандартно. Вища освіта сьогодні покликана озброїти майбутніх вчителів міцними знаннями та професійними вміннями й навичками діяльності зі своєї професії, а також надати їм творчої та дослідницької діяльності вирішення нових проблем. Останній складник освіти формується саме в процесі самостійної роботи студентів (СРС).

За умовами Болонської декларації в процесі навчання у вищому навчальному закладі зменшується частка прямого навчання студента, а натомість збільшується частка його самостійної праці, самоорганізації, самоосвіти. Сучасні міжнародні документи Міністерства освіти і науки України визнають СРС основним видом навчально-пізнавальної діяль-

ності студентів. Навчальний час, відведений на СРС, регламентується навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного на вивчення конкретної дисципліни.

Аналіз останніх публікацій. Проблема організації самостійної роботи студентів привертала й продовжує привертати увагу не одного покоління науковців (А. Алексюк, Ю. Бабанський, В. Бондар, О. Мороз, П. Підкасистий, П. Сікорський, М. Скаткін та інші). Роль викладача як організатора самостійної навчальної діяльності студентів розглядається Л. Зоріною, Л. Кондрашовою, М. Корцем, М. Скаткіним, В. Сластьоніним. Водночас з переглядом норм навчального часу, що відводиться на аудиторну й самостійну роботу студентів, розвитком інформаційних технологій, вимоги до неї постійно змінюються, що призводить до розробки нових методик, форм, технологій окресленого напрямку. Зокрема це відображено у працях В. Беспалько, Г. Железзовської, Ю. Карякі, В. Козакова, Т. Лободи, Л. Морської. Утім уточнення потребують теоретико-методичні аспекти організації аудиторної та позааудиторної самостійної роботи студентів, що вивчають іноземну мову професійного спрямування.

Мета статті полягає у проведенні теоретичного дослідження щодо методів та форм самостійної роботи студентів при вивченні курсу «Іноземна мова професійного спілкування» та розробці алгоритму її організації, який би сприяв можливості найбільш повної реалізації цілей дисципліни.

Виклад основного матеріалу. Самостійна робота визначається відомими педагогами як «основний спосіб освоєння студентами навчального матеріалу без участі викладача, а також час, вільний від обов'язкових навчальних занять». Ця думка висловлена в навчальному посібнику «Вища освіта України і Болонський процес» за ред. Кременя В.Г [2, с. 13]. П. Підкасистий розрізняє самостійну роботу та самостійну діяльність студентів. Самостійну роботу вчений трактує «як дидактичний засіб навчання, штучну педагогічну конструкцію» [4, с. 45], за допомогою якої педагог організує діяльність суб'єктів навчання як на занятті, так і під час виконання домашнього завдання. Крім того, суб'єкти навчання беруть участь у різномірних процесах навчального пізнання під час виконання того чи іншого типу та виду самостійної роботи. Таким чином, самостійна робота – це «засіб організації та виконання учнями визначеної пізнавальної діяльності». Самостійна діяльність розглядається автором як «цілеспрямований процес, який організується та виконується у структурі навчання для розширення конкретних навчально-пізнавальних завдань» [4, с. 45].

Ми розглядаємо *самостійну роботу студентів з іноземної мови* як важливий компонент навчальної діяльності, при якій студенти без безпосередньої участі викладача, але під його керівництвом виконують різного роду завдання, прикладаючи розумові зусилля та виявляючи при цьому навички самоконтролю та самокорекції.

Поняття *організації самостійної роботи* ми визначаємо як процес впорядкування самостійної роботи за певними вимогами (критеріями, правилами, принципами) і надання їй необхідної форми з метою найкращої реалізації поставлених цілей.

Основну *мету самостійної роботи* студента при вивченні курсу «Іноземна мова професійного спрямування» ми вбачаємо у спонуканні студентів до самостійного опрацювання тематичних матеріалів, поширенні та поглибленні знань, які були отримані на практичних заняттях, розвиток вмінь та навичок працювати самостійно, творчо, підвищенні загального інтересу до іноземної мови. Проте, як показує досвід, студенти не готові до здійснення самостійної роботи. Багато студентів мають труднощі у виборі прийомів самостійної роботи, не вміють розподілити свій час. Навіть за деяких умов самостійно працювати, процес прийому, осмислення, переробки, інтерпретації і фіксування необхідної навчальної інформації викликає суттєві труднощі. За таких умов провідна роль відводиться викладачу, який повинен створювати для студентів відповідні умови та надавати допомогу в організації розвивальної навчально-пізнавальної діяльності. Викладачеві потрібно не тільки проконтролювати виконану роботу, але й допомогти студентам організувати власне навчання. Отже, при організації самостійної роботи студента, першочерговою увагою потребує її планування із чітким визначенням завдань та термінів їх виконання. Планування самостійної роботи здійснюється в рамках основної програми. Організація ж має бути спрямована на виконання запланованих завдань усіма студентами у визначений термін та з необхідним рівнем якості. Студент вже на початку курсу повинен знати про об'єм та кінцеві вимоги запропонованих завдань, тобто мати план і графік їх виконання.

Рушійним чинником самоосвіти є мотивація. Адже тільки та самостійна діяльність ефективна, яка є по-справжньому цікавою. Тому важливо у студентів сформувати усвідомлену потребу у знаннях, самоосвіті. Щоб сформувати у студентів потребу в пізнанні й самовдосконаленні, ми пропонуємо проводити бесіди про усвідомлення своєї особистості як основи самовиховання, диспути про самовиховання характеру та волі. Важливе значення має і підбір матеріалів для самостійного опрацювання.

Планування та проведення самостійної роботи потребує врахування наступних факторів [4, с. 407]:

- специфіка факультету (підбір завдань, фахова спрямованість та змістове наповнення вправ);
- рівень підготовки студентів (група з додатковою спеціалізацією вчителя іноземної мови);
- індивідуальний характер допомоги, яка надається.

При організації самостійної роботи викладачу слід врахувати поступовість формування вмінь та навичок володіння іноземною мовою, починаючи з навчання роботи із словником та лексико-граматичним матеріалом підручника і закінчуючи творчими завданнями (реферування, переклад оригінальних фахових текстів та написання творів). Саме тому ми розрізняємо три рівні самостійної діяльності студентів: репродуктивний, реконструктивний та творчий.

Репродуктивні завдання виконуються за зразком. Так, вони мало сприяють розвитку мислення, але без них не обійтись при формуванні практичних умінь та навичок. Під час таких робіт викладач безпосередньо керує процесом засвоєння: виправляє помилки, аналізує якість виконання роботи, корегує її.

Реконструктивні завдання передбачають перебудову лексичного, граматичного матеріалу, його групування, складання тематичних мап, складання усних та письмових переказів текстів, створення власних мовленнєвих зразків із даних елементів, анутовання статей.

Творчі завдання – це найвищий рівень самостійності студентів. Форми її різноманітні і передбачають написання творів, перекладів, літературне реферування оригінального тексту фахового спрямування. Найбільш обдарованим та підготовленим студентам пропонується написання курсових та дипломних робіт з профільних дисциплін, укладання навчально-методичних комплектів тощо.

Самостійна робота дає можливість максимально реалізувати індивідуальний підхід до студентів з різним рівнем знань. Але слід правильно розуміти диференційованість роботи. Адже диференціація зовсім не означає, що групу слід розділити на декілька частин: «сильні», «середні», «слабкі» і роздавати завдання відповідного рівня. Диференційований підхід повинен ґрунтуватись на посиленні допомоги викладача тим студентам, які цього потребують.

Однією з умов успішної організації самостійної роботи студента, а отже й її результативності, є чітке визначення *форм звітності*, які можуть бути представлені усною відповіддю на занятті, виконанням письмових контрольних завдань.

творчою письмовою роботою, захистом проекту, повідомленням, доповіддю на засіданні кафедри, захистом курсової, дипломної роботи, публікацією у науковому, науково-популярному, навчальному виданні.

До традиційних та інноваційних форм організації самостійної роботи студентів належать: конспектування лекцій, виступи на семінарських заняттях, підготовка до іспитів, написання рефератів, участь в інтелектуальних іграх, дискусія з проблемних питань, прослуховування повідомлень засобів масової інформації, робота в Інтернеті, виконання проектних робіт, виконання завдань, пов'язаних із майбутньою професією та інші [7, 107].

Виходячи із всього зазначеного вище, ми пропонуємо наступний алгоритм організації самостійної роботи студентів з іноземної мови (див. табл.1.)

Таблиця 1

Вид СРС	Рівень самостійної діяльності			Форма звітності
	репродуктивний	реконструктивний	творчий	
Підготовка до аудиторних занять	– вик. грам. вправ; – читання та переклад тексту; – слухання аудіотексту;	– переказ тексту – складання діалогів, полілогів;	– написання твору;	– усна відповідь на занятті; – виконання письмових контрольних завдань; – письмова робота;
Робота над окремою темою	– підбір вправ для тематичного контролю; – підбір віршів, прислів'їв, текстів для індивідуального читання;	– складання тематичної мапи з теми; – розробка тестових завдань;	– створення навчально-методичних комплектів; – написання реферату; – виконання навчально-дослідницьких завдань;	– захист проекту; повідомлення; – доповідь;
Читання художнього твору	– складання словника слів і виразів;	– анотування твору;	– аналіз сюжету, характерів твору;	– бесіда; – виконання тестових завдань;
Науково-дослідницька робота	– участь у науково-методичній роботі кафедри;	– робота у студентському науковому гуртку;	– виконання курсових і дипломних робіт; – участь у наукових, науково-практичних конференціях;	– доповідь на кафедрі; – захист курсової, дипломної роботи; – публікація у науково-популярному, навчальному виданні

Висновки та подальші перспективи дослідження. Отже, ми визначасмо такі особливості організації самостійної роботи студентів з іноземної мови професійного спрямування: планування з чітким визначенням завдань та термінів їх виконання; організація самостійної роботи на трьох рівнях (реконструктивному, репродуктивному, творчому); індивідуальний характер допомоги викладача студенту; чітке визначення форм звітності. Саме такий підхід створює можливості для оптимізації іноземної підготовки у вищому навчальному закладі. Перспективними напрямами роботи вважаємо дослідження використанням інноваційних форм і методів навчання у поєднанні з інформаційно-комунікаційними технологіями для підвищення ефективності самостійної роботи студентів.

Література:

1. Кремєнь В. Модернізація вищої школи України в контексті принципів Болонської декларації / В.Г. Кремєнь // Вища школа. – 2004. – №5-6. – С.12-14.
2. Подкасистый П.И. Организация учебно-познавательной деятельности студентов: Уч. пособие / И.П.Подкасистый. – М. : Педагогическое общество России, 2004. – 112 с.
3. Старовойт С.М. Проблема самостійної роботи студентів у контексті Болонського процесу / С.М. Старовойт // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки. – Запоріжжя, 2009. – Вип. 54. – С.406-409.
4. Цюприк А. Основні підходи до проблеми організації самостійної роботи студентів / А.Цюприк // Педагогіка і психологія професійної освіти. – 2003. – № 6. – С.100-108.

І. М. Бабій,

Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль

УДК 81'373.43

МАНІФЕСТАЦІЯ ОБРАЗНО-СИМВОЛІЧНИХ УЖИВАНЬ НАЗВ КОЛЬОРІВ У ХУДОЖНІЙ ПРОЗОВІЙ МОВІ

Стаття присвячена розгляду семантико-стилістичних особливостей назв кольорів у художньому мовленні. На прикладі лексем **білий**, **чорний**, **червоний** проаналізовано образно-символічні навантаження колорем у прозовій мові. Виявлено, що в основі творення символічних значень кольороназв лежить традиційна символіка кольорів.

Ключові слова: назва кольору, колорема, кольорообраз, символ, символіка.

DEMONSTRATION IMAGINATIVE AND SYMBOLIC USES OF NAMES OF COLOUR IN FICTION

The article is devoted to the semantic and stylistic features of names of colours in the artistic speech. In the recent decades the scientific interest has intensified in the lexical-semantic group of names of colours. The originality and peculiarity of these lexemes lies in the possibility easily to acquire metaphorical meaning in the artistic speech. The figurative semantic and symbolic ties of names of colours, which they acquire in the appropriate context, underlie of their metaphorization.

The general language and individual author symbolic images of names of colours are clearly traced in the prose language. As a rule, the traditional symbolism of colors is carried by the writers into the fiction.

In the article figurative and symbolic of names of colours is analyzed on the examples of the lexemes **white**, **black** and **red** in the prose language. The names **white** and **black** are characterized by the traditional symbols and frequent use. In the popular perception of Ukrainian the **white** color became a symbol of purity, beauty, moral purity, sunlight, life. Such semantic

думку, найбільш адекватно передає функціональну прагматику даного мовного явища.

Наявність різнокатегоріальних термінів пов'язана передусім із розмаїттям концепцій інтрасуб'єктного мовлення: [3, 13]:

- 1) інтрасуб'єктне мовлення – модифікація непрямого мовлення (Ш. Баллі);
- 2) інтрасуб'єктне мовлення – модифікація прямого мовлення (Г. Лерх);
- 3) інтрасуб'єктне мовлення – поєднання прямого і непрямого мовлення (А. Тоблер, П. Козловский);
- 4) інтрасуб'єктне мовлення – самостійний спосіб передачі чужого висловлювання (Т. Калепки, Е. Лерх, Е. Лорк, Г. Чумаков та ін.).

З усіх визначень близьким для нашого розуміння є позиція І. А. Бехти, що визначає невласне-пряме мовлення як одну з форм репродукції мовомислення персонажів, спосіб зображення його змісту, який передбачає контамінацію голосів наратора і персонажа [2, 172]. Беручи до уваги такий підхід до згаданої категорії, інтрасуб'єктне мовлення ми розглядаємо (за Н. І. Романішин [5, 32]) як комплекс мовленнєвих процесів, не призначених для сприйняття іншим співрозмовником, що поєднує в одному факті свідомості різні форми репрезентації цієї діяльності. Ми повністю підтримуємо твердження тих науковців, які визнають за інтрасуб'єктним мовленням здатність виконувати комунікативну функцію і виступати специфічним типом спілкування – інтрасуб'єктною комунікацією. Інтрасуб'єктна комунікація є таким типом спілкування, в якому весь комунікативний процес втілений в особі єдиного суб'єкта комунікативного акту – мовця, що виступає єдиним “відправним” і “кінцевим” пунктом власних комунікативних зусиль [5, 86].

Б. Мак-Хейл при дослідженні згаданого явища вживає термін невласне-прямий дискурс і пов'язує його з трьома моментами, які стосуються і нашого дослідження: точки зору, мімезису, інтертекстуальності. На його думку, інтрасуб'єктне мовлення входить в опис персонажного дискурсу семискладовим поділом від чистого дієгезису (diegesis) до чистого мімезису (mimesis) [11, 258-259]:

- 1) дієгетичний підсумок (повідомлення про те, що мовленнєвий акт мав місце): “*The emissaries argued, pleaded, raged*” [12, 404];
- 2) менш дієгетичний підсумок (теми мовлення є заданими): “*He had not told her, and could not tell her, about his secret theft*” [7, 20];
- 3) парафраза непрямого змісту (непрямий дискурс без посилання на форму чи стиль оригінального висловлювання): “*He wonders if he can kiss her. He doesn't exactly want to*” [7, 56];
- 4) непрямий дискурс (дещо міметичний): “*John Ottokar says he will go with his brother, in the ambulance*” [7, 19];
- 5) невласне-прямий дискурс (показ будь-якого ступеня імітації скороченого прямого дискурсу): “*Why should his life be put in jeopardy by this horrible little nuance? Mike had a well-disciplined mind. He put these protests aside and took a deep breath*” [6, 7];
- 6) прямий дискурс: “*'Something happened'. Her silence was accent. 'For God's sake tell me what it is'. 'I can't'. She was still walking on*” [10, 153]
- 7) прямий дискурс без орфографічних вказівок: “*Chicky says: You have to go home don't you? To Julia. Julia says, Yeah*” [8, 163].

Перевага типології Б. Мак-Хейла у тому, що вона висвітлює проблему категорій персонажного дискурсу, беручи до уваги наративну точку зору, тобто такий спосіб викладу, за яким автор відсторонюється, і зображення подій подається через сприйняття персонажа. М. Штернберг погоджується, що персонажний дискурс безпосередньо можна віднести до